

2. Кравченко Т.В. Готовність учителя до співробітництва з батьками учнів// Гуманістично-спрямований виховний процес і становлення особливості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді). – Збірник наукових праць. – Київ. ВіРА інсайт, 2001. – Кн. II. – С. 40-43.

3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.

4. Ольхіна Н., Руденко. Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних умовах [Електронний ресурс].

5. Чупрій Л. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи [Електронний ресурс].

Наталя Драчук,

музичний керівник ЗДО №10 «Золота рибка»

Красилівської міської ради

Виховний процес в закладах освіти як ефективний засіб формування морального наративу демократії, толерантності, територіальної цілісності та незалежності України: перезавантаження пріоритетів.

Анотація: у статті розглянуто вплив морального і духовного виховання, засоби і методи, які використовуються для забезпечення розвитку духовності суспільства через виховний процес, нові форми роботи з учасниками освітнього процесу, важливість роботи педагогів та сприяння соціально-громадянській компетентності здобувачів освіти задля виховання гідного суспільства.

Ключові слова: освітній процес, моральність, цінності, здобувачі освіти, патріотизм, соціально-громадянська компетентність.

Key words: educational process, morality, values, education seekers, patriotism, social and civic competence.

У формуванні всебічно розвиненої особистості чільне місце належить моральному вихованню. Моральне виховання — виховна діяльність, що має на меті сформувати стійкі моральні якості, потреби, почуття, навички і звички поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності. Моральне виховання формує моральні поняття, погляди і переконання. Воно покликане також сприяти розвитку моральних почуттів, що виражають запити,

оцінки, спрямованість духовного розвитку особистості. Не менше значення має і вироблення навичок і звичок моральної поведінки.

У моральному вихованні слід спиратися на гуманістичну ідею, згідно з якою людині властиве прагнення до добра, правди і краси.

Моральне виховання передбачає формування національної свідомості й самосвідомості, прищеплення національних цінностей (любові до рідної землі, свого народу та ін.), готовності до праці в ім'я Батьківщини. Особистість має усвідомлювати причетність до свого народу, відчувати і відстоювати національну гідність, підтверджуючи це практичними справами.

Ефективність морально — виховного процесу, залежить не лише від педагогів, але в першу чергу від батьків, так як вони є прикладом і головним авторитетом для дитини. Батькам потрібно більше звертати увагу на дітей, допомагати їм, а також допомагати педагогам розкривати в дітей певні таланти. Тому що це може змінити, позицію вчителів і учасників освітнього процесу в кращий бік. Отже, освітньо-виховний процес може бути спільною творчістю дітей, педагогів та батьків, в якому кожний учасник може виявляти себе як творча, талановита особистість.

Тому, можна сказати, що моральне виховання може базуватися на особистих цінностях дитини та сприяти подальшому їхньому розвитку. Лише вони за своїми показниками можуть виконувати функцію найвищого критерію для кращого розвитку вихованця в процесі творчості й опори для особистісного самовизначення та самовиховання.

Зараз про моральність багато розмовляють, пропагують її, не завжди усвідомлюючи її істинну сутність. Наприклад кожній людині відомо, що таке добре а що – погано, але у зв'язку з тим, що у світі завше ведеться боротьба за виживання, не кожен з нас дотримується моральних принципів. Не кожен здатний проявити емпатію, відгукнутися, толерантно поводитися. Хоча це не найбільше лихо, яке притуплює моральні якості суспільства, найбільша проблема сучасного людства – це байдужість. Тому, говорячи про духовність в усіх її проявах, перш за все потрібно позбутися байдужості. Для того, щоб виховати у майбутнього покоління гуманізм, працелюбність, повагу до інших, прагнення жити в демократичній державі, любити свою батьківщину, поважати свій народ і не забувати про власну гідність, потрібно викреслити таке поняття як байдужість під час освітньо-виховного процесу. Сучасні педагоги мають про це знати і намагатися будь-яким чином спрямовувати свою

роботу на активізацію інтелектуальних, творчих та інших проявів самосвідомості учасників освітньо-виховного процесу.

Враховуючи сучасні умови та стрімкі глобалізаційні та євроінтеграційні зміни, розвиток системи освіти визначається невпинним пошуком вагомих важелів впливу на підвищення якості педагогічного процесу. Виникає суспільна потреба в гуманізації взаємин, кристалізації психолого-педагогічних знань як важливого засобу, що впорядковує внутрішній світ людини. Цю самоорганізаційну тенденцію, яка набуває масштабності, необхідно свідомо спрямувати й організувати, оскільки в ній криється величезний виховний, соціально-політичний і цивілізаційний потенціал.

Сучасні освітяни-науковці, що в тісній взаємодії з педагогами-практиками вирішують актуальні проблеми виховання особистості, спираючись на міцні підвалини фундаментальних досліджень, мають бути одночасно й далекоглядними інноваторами. Їм необхідно бачити стратегічні перспективи, професійно розвиватися як експертам з динаміки змін, бути вмілими носіями змін, знати як вправлятися із силами змін, використовуючи переваги позитивних і послаблюючи вплив негативних. Розмаїття інноваційних перетворень, які здійснюються на сучасному етапі в освітніх закладах, різних типів і рівнів акредитації, потребують ґрунтовного науково-методичного забезпечення. Створення системи такого забезпечення неможливе без постійного професійного розвитку і саморозвитку педагога-науковця.

Для того, щоб забезпечити функціонування виховного процесу, важливим чинником є організаційно-педагогічні умови. А це перш за все:

- наявність методичного забезпечення
- збагачення вже існуючих програм
- методична робота з педагогічним колективом, що передбачає розвиток мотивації та збагачення знань, умінь і навичок
- просвітницька робота з батьками
- активізація вихователями активного психологічного клімату у дитячому колективі.

Освітньо-виховний процес слід починати здійснювати з раннього дитинства, як тільки дитина переступає поріг дитячого закладу. Тому нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, суголосного з цінностями гуманної філософії та педагогіки. Це передбачає сформованість гуманістичних цінностей у педагогів, особистісної

зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а також практичну вмільсть створювати відповідне означеним цінностям освітнє середовище, зокрема інклюзивно спрямоване, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства, здатність до розуміння себе та іншого.

Важливою умовою для формування моральних цінностей в учасників освітнього процесу на всіх етапах розвитку було оновлення системи освіти. А для цього необхідною стала освітня реформа. Освітня реформа в Україні почалася зі створення Концепції Нової української школи, потім було розроблено і затверджено Стандарт початкової освіти та Стандарт базової середньої освіти. Процес роботи над оновленням освітніх стандартів передбачав залучення зацікавлених сторін, це: Міністерство освіти і науки України, науковці, практики та представники громадськості. Така взаємодія є значною і плідною. І ця взаємодія дозволить досягти успіхів у процесі виконання завдань освітньо-виховного процесу.

Ідея сталого розвитку, що втілюється все активніше в Україні, мобілізує діяльність і практичних педагогів, і науковців, що працюють на її реалізацію. Тому слід зробити все, щоб не тільки шкільна освіта відповідала на сучасні виклики, але й педагогічна наука була готовою до них. Звідси необхідність створення високих технологій, зокрема тих, що ведуть зростаючу особистість до вершин духовності, наповнюють її внутрішній світ благодійними цінностями і відповідними вчинками.

Сучасні реалії життя є такими, за яких справжня духовність, на жаль, падає у ціні. Тому потрібні широко охоплювальні впливи, щоб вона могла набути належного престижу і в результаті цього духовно розвинена особистість стала реальністю. Відмінність духовності від інших (розумових, художніх) обдарувань полягає у тому, що останні об'єктивно притаманні не всім людям. Духовними ж цінностями мусять володіти усі люди, хоча і з різним ступенем прояву. Найбільша методична вада сучасного виховного процесу полягає в тому, що зростаюча особистість у своєму становленні зупиняється лише на знанні духовності, не стаючи її повноцінним носієм і представником. У вихованні духовності слід виходити з того, що індивід народжується з налаштованістю до розвитку і саме Я-духовного, становлення самого себе як особистості. Було б добрим знаком, якби цей розвиток виявлявся однозначно продуктивним. Однак цього не трапляється: Я-духовне завжди зустрічає перепони як зовнішні, так і внутрішні, які впливають на його якість, гальмуючи чи зміщуючи його у негативний бік. Вихованець мусить початково максимально усвідомити духовність (цінності, що її складають) як дію-вчинок, поведінку загалом. І це діяльнісне відображення добра попереджатиме пасивність,

яка йому притаманна і виникає переважно у навчальному процесі, коли більшість знань об'єктивно не могли бути використані в реальній практиці. З іншого боку, на основі саме такого розуміння духовності мають створюватися відповідні технології її виховання у зростаючої особистості.

З кінця XX століття на глобальному рівні змінюються підходи до освіти, її ролі і завдань. Якщо досі метою було забезпечення потреб промислового розвитку, то сьогодні освіта визнається головним інструментом для створення гуманного, рівноправного та уважного до потреб людини суспільства. Низка всесвітніх та європейських форумів сформувала єдиний підхід провідних держав світу до освіти, відповідно до якого освіта є:

- головним інструментом сталого розвитку;
- базовим елементом трансформації суспільства;
- можливістю для людини втілити у реальне життя свої уявлення про суспільство;
- механізмом формування навички навчитися, пізнавати, жити та робити разом.

Сформульоване і головне завдання освіти – прищеплювати необхідні цінності і виховувати відповідну поведінку та стиль життя. Згідно нового підходу посилюється увага саме до політико-правової та громадянської освіти. На рівні ООН визнано, що громадянська освіта повинна пронизувати усі галузі, охоплювати усі вікові категорії, мати міждисциплінарний характер, здійснюватися не лише через заклади освіти, але й через інші соціальні інститути.

Одним з першочергових завдань освітньо-виховного процесу є формування соціально-громадянської компетентності учасників освітньо-виховного процесу. Його метою є утвердження української національної та громадянської ідентичності формування у громадян України, у тому числі дітей та молоді, активної громадянської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності; оборонної свідомості та громадянської стійкості; патріотизму; поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави; усунення впливу держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційній, освітній, культурній сферах України; поширення інформації про ветеранів війни, формування у суспільстві традицій вшанування пам'яті загиблих (померлих) ветеранів війни; формування готовності

громадян до виконання конституційного обов'язку щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Патріотичне виховання здобувачів освіти стає пріоритетним напрямом в національній системі освіти. Актуальність патріотичного та духовного виховання юного покоління зумовлюються також і процесом формування в Україні громадянського суспільства, становлення єдиної нації.

Це зумовлено необхідністю осягнення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної автентичності та традицій. Водночас, національно-патріотичне виховання та формування національно-культурної ідентичності має здійснюватися на основі рівноправного діалогу з усіма етносами і народами, які проживають на теренах України, і спрямовуватися на згуртування української нації, створення сприятливих умов для її розвитку. Важлива роль у цьому контексті відводиться позакласній діяльності загальноосвітньої школи, яка володіє відповідними виховними можливостями. Таке виховання неефективне без участі інституту сім'ї та активної взаємодії сім'ї і школи як суб'єктів виховного процесу. Потребує наукового осмислення необхідність використання потужного виховного потенціалу мистецтва як засобу виховання цілісної особистості – її національної свідомості, патріотизму, громадянської позиції, а також як дієвого педагогічного механізму оволодіння знаннями у різних галузях науки, забезпечення емоційно-духовного складника розвитку дитини, формування її цінностей.

Процес національно-патріотичного виховання потребує використання партнерства навчальних закладів із сім'єю, соціальними інституціями та інститутами громадянського суспільства, науковими установами щодо якісного вдосконалення найважливішого напрямку виховної роботи.

Підготовка майбутніх активних громадян нашої держави із глибоко усвідомленою життєвою позицією, почуттям національної самосвідомості, які б змогли розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, приймати власні, нестандартні рішення, реалізуватися в цьому житті.

Ось які завдання повинен ставити перед собою педагог для досягнення даних цілей;

1. Сформувати соціально активного свідомого громадянина, лідера, патріота, професіонала, тобто людину з притаманними рисами характеру, світоглядом і способом мислення, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

2. Сформувати культуру життєвого самовизначення. Забезпечити духовне становлення особистості учасника освітнього процесу, створити умови для його самореалізації у різних видах творчої праці, задоволенням його потреб та інтересів.

3. Зробити життя шкільного учнівського колективу багатим і захоплюючим, повноцінним і різноманітним.

Важливими етапами на шляху українського суспільства до демократичної консолідації є виховання толерантності, поваги до прав людини, вміння долати стереотипи, знаходити компроміс. Необхідно, щоб громадяни знали свої права і обов'язки, були впевнені, що можуть впливати на зміни в суспільстві, дотримувались закону, мислили критично і незалежно.

Громадянська освіта – це вимога часу, тому розвиток та вдосконалення її системи є актуальним завданням для всіх демократичних країн. Багатий досвід громадянської освіти накопичено в умовах зрілих демократій Великої Британії, США, Канади, Франції, Італії, Нідерландів та інших, де створено різноманітні підручники, розроблено навчальні курси, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку та перепідготовку вчителів. Значних зусиль щодо розвитку освіти для демократії докладають і посткомуністичні країни: Польща, Румунія, Латвія. Певний досвід у цій галузі має й Україна. Сучасна українська педагогіка спирається на багату спадщину, на кращі традиції у вихованні громадян. Протягом останніх років у нашій країні вжито чимало заходів у впровадження системи громадянської освіти: випущено експериментальні підручники, які нині проходять апробацію, у загальноосвітніх школах діють експериментальні майданчики, проводяться конференції та семінари, Академією педагогічних наук України розроблено проект концепції громадянського виховання. Питання громадянської освіти знайшли відображення у проекті концепції дванадцятирічної освіти. Незважаючи на відмінність підходів, методик та масштабу національних систем громадянської освіти, єдиною залишається їх мета – виховання громадянина, який цінує та готовий відстоювати ідеали свободи, демократичні цінності і права людини. В умовах посткомуністичної трансформації розвиток системи громадянської освіти є важливою складовою перехідного процесу до стабільної демократичної системи. Хоча від дня проголошення незалежності процес становлення громадянської культури в Україні пройшов ряд важливих етапів – багатопартійність, альтернативні вибори, розвиток мережі недержавних організацій та добровільних асоціацій громадян, – існуюча в нашій державі система освіти

слабо зорієнтована на формування у молоді демократичних цінностей, виховання громадянина демократичної держави. Навчально-виховний процес недостатньо спрямований на формування демократичного світогляду. Серйозною перешкодою на шляху громадянської освіти та виховання є розрив між теоретичними знаннями та повсякденною соціальною практикою. Громадянська освіта є важливим компонентом демократичних перетворень ще й тому, що звертається до проблем побудови системи, яка визначає і встановлює єдині "правила гри" для організацій та індивідів. Громадяни перехідних суспільств потребують вміння оцінювати конкуруючі пропозиції політики та ідей. Школа, як осередок громадянської освіти, має сприяти розвиткові демократичної політичної культури, формуванню громадянської компетентності, політико-правових знань, політичних умінь, гідності та відповідальності молодих людей, усвідомленню і визнанню ними демократичних принципів життя та пріоритету прав людини. Державність України є відносно молодою і несформованою, до того ж на сучасному етапі свого розвитку зазнає руйнівних впливів. Нині існує нагальна потреба забезпечити захист суверенітету країни, й українська освіта та виховання мають зробити власний внесок, сприяючи становленню молодого покоління як громадян-патріотів. В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді визначено одним із найпріоритетніших напрямів роботи щодо розвитку громадянина держави як високоморальної особистості, яка розділяє українські традиції, цінності, володіє актуальними знаннями та вміннями, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, готова до мирного життя і, водночас, захисту Батьківщини. Частиною патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молоді особи готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Питання військово-патріотичного виховання вивчали В. Фарфоровський, М. Зубалій, О. Остапенко, Д. Сидорук, В. Кушерець, М. Сухушин, В. Палагема, Г. Темко, М. Томчук, В. Шевченко та інші.

Нині особливо актуальним є організація серед учасників освітнього процесу збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України. Героїчні й водночас трагічні події останнього часу спонукають до оновлення

експозицій шкільних музеїв, кімнат бойової слави, наприклад щодо інформації про учасників бойових дій та волонтерів; доцільно взяти шефство над родинами учасників бойових дій, які цього потребують. Загалом важливим є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самої себе та інших, природи, праці, мистецтва. В. Сухомлинський розглядав патріотичне виховання як вдосконалення світоглядної свідомості, участь вихованців у суспільно корисній праці, у дієвій формі розвитку обов'язку і відповідальності перед Батьківщиною. Отже, саму ж сутність патріотичного виховання видатний вчений-педагог трактував як активну діяльність особи, спрямовану на утвердження гуманних ідеалів, працю на благо народу, зміцнення могутності, честі й слави Вітчизни, любов до людей, непримиренність до зла в усіх його проявах

З метою організації патріотичного виховання учнівської молоді в умовах загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів будуть актуальними:

- бесіди-диспути
- розповіді з елементами дискусії
- історичне краєзнавство – відвідування місць історичних подій, складання історії свого роду, оформлення кімнат народознавства;
- патріотичні клуби, фестивалі патріотичної пісні, участь у військово-спортивних іграх на місцевості;
- архівно-пошукова робота, екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами війни, учасниками війни, родичами загиблих захисників Вітчизни, випуск плакатів, буклетів, газет за матеріалами пошукової діяльності;
- форми і методи виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, зустрічі з депутатами, працівниками правоохоронних органів.

Можливо в майбутньому, завдяки новим технологіям, інноваціям, ми будемо мати суспільство ідеальних громадян. Які відповідально і свідомо голосують. Розбираються в питаннях устрою держави і розуміються на питаннях демократії. Генерують нові, бо ж підтримують вже діючі, суспільні ініціативи. Ми усі маємо можливість долучитися до процесів, які призведуть до цього. Бо спільноти з ідеальними громадянами не з'являються нізвідки. Як правило, за притомністю суспільства стоїть досить серйозна і системна робота державних інституцій, політичних та громадських лідерів, створення освітніх та просвітніх проектів.

Адже **неможливо будувати новий світ, не розуміючи світових трендів і цінностей сучасного світу**. Неможливо будувати нове, не маючи знань про те, як функціонують демократичні країни, на яких принципах базується та чи інша держава, чому критичне мислення відіграє все важливішу роль у нашому житті, чому дотримання прав людини – один із найважливіших постулатів, навіщо існує волонтерство і що таке екологічна поведінка – так, це все про освіту. Про намагання виплекати, виховати "ідеального громадянина". І тут надзвичайно багато залежить від людей, які причетні до цього – від освітян.

Список використаних джерел:

1. Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах : матеріали наук.-практ. конф. / ред. рада: І. Д. Бех, О. Л. Кононко, О. М. Доукіна та ін. – Київ, 1999. – 127 с.
2. Кіндрат В. Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. Київ, 1998.
3. Кірішко Л. Патріотичне виховання учнівської молоді в умовах сучасного навчального закладу [Електронний ресурс].
4. Ольхіна Н., Руденко. Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних умовах [Електронний ресурс].
5. Чупрій Л. Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи [Електронний ресурс].
6. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки [Електронний ресурс].
7. Режим доступу: ocnttum.edukit.cn.ua/nacionaljno-patriotichne_vihovannya.
8. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/aczionalnopatriotichne-vihovannya/>
9. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. – Вінниця : Планер, 2009. – 542 с.
10. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник /С.У. Гончаренко. – К.:Либідь, 1997. – 376 с.
11. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік / за ред. І. Д. Бега, Ж. В. Петрович. – Вип. 5. – Івано-Франківськ: НАІР, 2017. – 308 с.
12. ЛИСТ від 24.08.2023 р. N 1/12702-23

Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2023/2024 навчальному році

<https://studentam.net.ua/content/view/10604/97/>

<https://od.org.ua/громадянин-для-демократичноїдерж/>

<https://osvita.khpg.org/index.php?id>

Дудченко Вікторія,

учитель англійської мови,

вчитель-методист

Кам'янець-Подільського ліцею №14

Формування комунікативної компетентності і наскрізних вмінь через розв'язання комунікативних вправ на уроках англійської мови

Анотація. Одним із найважливіших завдань удосконалення якості української освіти є формування особистісної готовності дітей до активного життя, до творчої самореалізації в демократичному суспільстві. Комунікативна компетентність посідає особливе місце серед творчих проявів молодших школярів. Вона вимагає роботи таких складових літературно-творчих здібностей, як сприймання, мислення, творча уява, мовлення, дає змогу одночасно розкритися почуттєвій та інтелектуальній сфері молодшого школяра. Саме у цей період активно розвиваються дар фантазувати, помітно виявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати, критично оцінювати діяльність.

Ключові слова: компетенція, компетентність, комунікативна компетентність, особистий успіх дитини, інтерактивне навчання, критичне мислення.

З реформуванням освіти відбулись суттєві зміни в навчанні іноземної мови. На перший план виступило особистісно-орієнтоване навчання, мета якого полягає в тому, щоб зацікавити найменших здобувачів освіти у вивченні мови через накопичення та розширення їх знань та досвіду. Безумовно, таке навчання вимагає від учителя іноземної мови творчого підходу, пошуку нових форм та методів навчання. Вчитель повинен мати відмінну фахову кваліфікацію, добре володіти методикою викладання, мати креативне мислення та вміти організовувати роботу своїх учнів на уроці, ефективно поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи, враховуючи особисті риси характеру дітей. Вчитель і учень на уроці мають